

Wykonawcy wyroków śmierci w Polsce w XX wieku

Historia nieznaną

Jan
Sebastian
Meler

Monografie
Kolegium
Jagiellońskiego

JAGIELLOŃSKI
INSTYTUT WYDAWNICZY

Wykonawcy
wyroków śmierci
w Polsce
w XX wieku
Historia nieznaną

Monografie
Kolegium
Jagiellońskiego

Rada programowa serii:

przewodniczący: prof. KJ dr hab. Grzegorz Górski (Kolegium Jagiellońskie, Toruń, Polska)

prof. Ivana Butoracova Sidlerova PhD (University of St. Cyril and Methodius, Trnava, Slovakia)

prof. dr hab. Krzysztof Górski (Jet Propulsion Laboratory NASA, Pasadena, CA, USA)

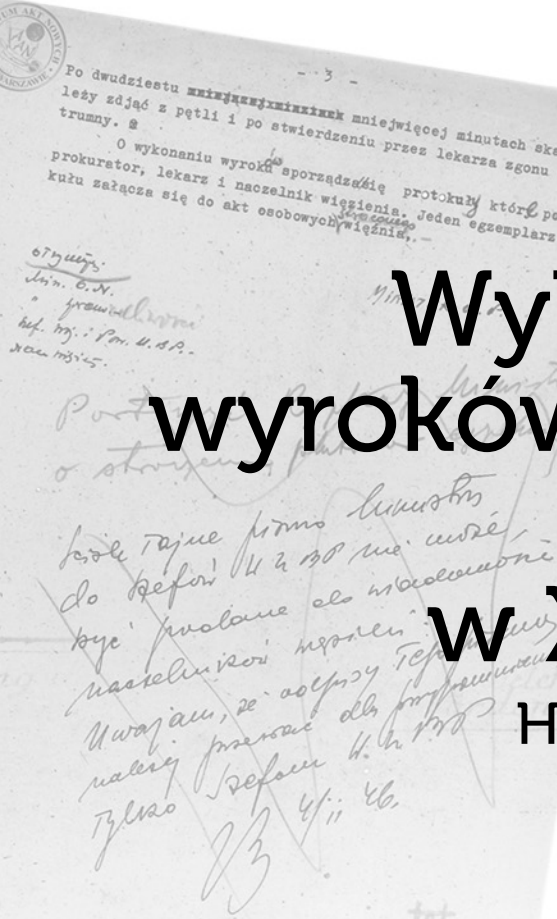
prof. RN dr Josef Navratil PhD (University of South Bohemia, České Budějovice, Czech Republic)

ks. prof. dr hab. Ireneusz Werbiński (Kolegium Jagiellońskie, Toruń, Polska)

prof. UMK dr hab. Marek Zajko (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń, Polska)

prof. KJ dr hab. Krystyna Żuchelkowska (Kolegium Jagiellońskie, Toruń, Polska)

Wykonawcy wyroków śmierci w Polsce w XX wieku

Historia nieznaną

Jan
Sebastian
Meler

AKAPIT

WYDAWNICTWO
EDUKACYJNE

Monografie
Kolegium
Jagiellońskiego

Toruń 2021

JAGIELLOŃSKI
INSTYTUT WYDAWNICZY

Recenzenci: dr hab. Andrzej Wrzyszczyk, prof. UMCS
dr hab. Przemysław Dąbrowski, prof. UWM

Redaktor prowadzący: Beata Króliczak-Zajko

Korekta: Aneta Dąbrowska-Korzus
Marta Malinowska-Reich

Opracowanie graficzne: Beata Króliczak-Zajko

Skład: Paweł Banasiak

Copyright by © Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” s.c.
oraz Jagielloński Instytut Wydawniczy & Jan Sebastian Meler

Współpraca wydawnicza:

Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” s.c. oraz Jagielloński Instytut Wydawniczy
Toruń 2021

AKAPIT

WYDAWNICTWO
EDUKACYJNE

Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” s.c.

ul. H. Piskorskiej 12/23

87-100 Toruń

tel. 56 648 55 53, e-mail: info@weakapit.pl

ISBN 978-83-66951-06-8

JAGIELLOŃSKI
INSTYTUT WYDAWNICZY

Jagielloński Instytut Wydawniczy

ul. Szosa Bydgoska 50

87-100 Toruń

tel. 56 651 97 81

ISBN 978-83-65824-65-3

Oferta wydawnicza oraz sprzedaż internetowa: www.weakapit.pl, tel. 601 880 321

MD-
machinadruku

Druk: Machina Druku, www.machinadruku.pl

Spis treści

Wykaz skrótów występujących w tekście	9
Wstęp	13
1. Dzieje urzędu katowskiego w Polsce na przestrzeni dawnych wieków – synteza	19
Pojęcie słowa kat – synteza terminologiczna	21
Dzieje urzędu katowskiego w średniowiecznej i nowożytnej Polsce	24
Ludzie niegodni	24
Początki urzędu kata	25
Edukacja, kontraktacja oraz obowiązki kata i jego pomocników	27
Wynagrodzenie i przywileje kata	30
Pozycja prawna kata	32
Tortury i wykonanie egzekucji	33
Kryminologiczne i religijne problemy kata oraz infamia zawodu	38
Urząd kata i wykonywanie kary śmierci w Polsce pod zaborami	41
Zabór pruski	41
Pruskie ustawodawstwo karne	41
Wykonanie kary śmierci	45
Koszty wykonania egzekucji oraz narzędzia katowskie	49
Zabór austriacki	56

Austriackie ustawodawstwo karne	56
Wykonanie kary śmierci	59
Koszty wykonania egzekucji	62
Zabór rosyjski	63
Rosyjskie ustawodawstwo karne	64
Wykonanie kary śmierci	66
2. Kat w II Rzeczypospolitej	73
Prawne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	75
Ustawodawstwo karne II RP	75
Wykonanie kary śmierci	78
Praktyczne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	86
Początki urzędu kata w II RP	87
Dostęp do zawodu kata	88
Wynagrodzenie i strój kata	91
Wypadki przy pracy i pozew o odszkodowanie	94
Awantury i napiętnowanie społeczne	96
Problemy psychiczne katów	99
3. Kat na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej	103
Prawne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	105
Ustawodawstwo karne niemieckie na ziemiach polskich	106
Ustawodawstwo karne radzieckie na ziemiach polskich	108
Ujednolicenie narzędzi śmierci oraz niemieckie wytyczne katowskie	110
Wykonywanie kary śmierci przez ścięcie we Wrocławiu i w Katowicach	119
Wykonanie egzekucji przez powieszenie i rozstrzelanie	129
Praktyczne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	132
Budowa i działanie gilotyny	133

Wygląd celi śmierci i jej adaptacja w poznańskim areszcie	138
Koszty wykonania wyroku i wynagrodzenie katów	144
Radzieccy kaci i rekrutacja do NKWD	149
Wykonywanie egzekucji przez katów z NKWD	169
4. Kat po II wojnie światowej	175
Prawne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	177
Ustawodawstwo karne Polski Ludowej	177
Wykonywanie kary śmierci we wczesnych latach Polski Ludowej	182
Miejsca straceń i cele śmierci w okresie PL i PRL	200
Strój wykonawców kary śmierci	207
Osoby uczestniczące w egzekucji i jej przebieg	208
Praktyczne aspekty działalności wykonawców kar śmierci	219
Tajność urzędu kata i dokumentacji z nim związanej	219
Dostęp do zawodu kata w PL i PRL	225
Forma zatrudnienia i wynagrodzenia katów	233
Problemy socjalne katów	239
Okresowe raporty i wyjaśnienia oraz problemy psychologiczne katów	243
Dane statystyczne o liczbie straceń w PL i PRL	246
5. Nietypowe metody egzekucyjne z wyłączeniem udziału wykonawców kar śmierci	249
Egzekucje skazanych przez Sądy Kapturowe	251
Egzekucje zbrodniarzy niemieckich	255
Wykonywanie egzekucji przez rozstrzelanie pod okupacją niemiecką	259
Wykonywanie egzekucji przez rozstrzelanie w PRL	265

6. Życiorysy wybranych wykonawców wyroków śmierci	277
Wykonawcy wyroków śmierci z okresu XIX w. w Polsce	279
Stefan i Kacper Boehm	279
Karl Selinger	284
Wykonawcy wyroków śmierci z okresu II wojny światowej	289
Gottlob Bordt i Karl Henschke	289
Karol Robert Grams	294
August Köster	297
Wykonawcy wyroków śmierci z okresu Polski Ludowej	299
Aleksander Drej	300
Piotr Śmiateński	315
Henryk Grzejszczak	329
Jan Młynarek	335
Aneks	347
Bibliografia	389

Wykaz skrótów występujących w tekście

Wykaz skrótów archiwalnych

- AAN – Archiwum Akt Nowych
- AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych
- APR – Archiwum Państwowe w Rzeszowie
- BU – Bundesarchiv (Bundesarchiwum)
- CAFR – Centralne Archiwum Federacji Rosyjskiej w Moskwie
- CAPOSK – Centralne Archiwum Państwowe Organizacji Społecznych w Kijowie
- IPN BU – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Warszawie
- IPN Gk – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Główna Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu
- IPN Kr – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Krakowie
- IPN Łd – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Łodzi
- IPN PO – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Poznaniu
- IPN RZ – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Rzeszowie
- IPN Wr – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oddział we Wrocławiu